UN DOCUMENT INEDIT DESPRE LUPTA PENTRU AUTONOMIA ŞI LIBERTATEA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DIN BUCOVINA LA 1848

ANGHEL POPA

Ein unveröffentlichtes Dokument über den Kampf für Autonomie und Freiheit der Rumänischen Orthodoxen Kirche in der Bukowina im Jahre 1848

(*Zusammenfassung*)*

In diesem Artikel handelt es sich um ein Dokument (*Plenipotenţie vichilîc*), das im Suczawaer Nationalarchiv vom Verfasser entdeckt wurde. Das Dokument ist eigentlich eine Vollmacht, die am 16./28. Mai 1848 in Czernowitz ausgestellt und von einem Juristen, Demeter, bestätigt wurde. Daraus kann man erfahren, dass es damals ein Komitee der Laien gebildet wurde, das zusammen mit dem Klerus für die Autonomie und Freiheit der Rumänischen Orthodoxen Kirche in der Bukowina kämpfen sollte. Das Komitee hatte 23 Mitglieder und seine Gründer waren die Bukowiner Intelektuellen, die den Kampf der Kirche unterstützen wollten.

Das Dokument wurde in zwei Sprachen verfasst: Rumänisch (in kyrillischer Schrift) und Deutsch.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: *Plenipotenţie vichilîc*, Vollmacht, Revolution von 1848, Rumänische Orthodoxe Kirche, Bukowiner Klerus, Bukowiner Intelektuellen, Autonomie, Freiheit.

După ocuparea părţii de nord a Moldovei de Imperiul Austriac[1], românii şi-au manifestat deschis dorinţa, prin intermediul memoriilor adresate Vienei, imediat după depunerea *Jurământului din 1777*[2], ca vechile lor drepturi să nu fie

* Traducere: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

[1] Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. I *(1774–1862), De la administraţia militară la autonomia provincială*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1993, p. 109–115; Ion Popescu-Sireteanu, *Ocuparea treptată a nordului Moldovei şi numele Bucovina*, în „Glasul Bucovinei". Revistă trimestrială de istorie şi cultură, Cernăuţi – Bucureşti, anul II, nr. 4, 1995, p. 3–14.

[2] Pentru faza de început a luptei pentru drepturile bisericeşti ale românilor din Bucovina, vezi detalii la Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 306–317; Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, p. 36–46.

BDD-A32891 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:48 UTC)

anulate ci, dimpotrivă, să se bucure de acelaşi respect şi de aceeaşi recunoaştere juridică ca şi în timpul domnitorilor Moldovei. Cum realităţile din noul teritoriu ocupat au început să cunoască schimbări în defavoarea populaţiei autohtone, care erau evidente pentru oricine, fie conducător, fie supus, răspunsurile Vienei nu negau, în totalitatea lor, realităţile, dar le justificau cu mare abilitate, după maniera specifică diplomaţiei vieneze, găsind întotdeauna loc pentru amânare şi pentru promisiuni. Astfel că nemulţumirile s-au acumulat în timp, cuprinzând vaste domenii sociale.

În cadrul acestor nemulţumiri, problema Bisericii Ortodoxe Române din Bucovina ocupa un loc principal, neexistând domeniu al vieţii sociale care să nu suporte consecinţele stării de lucruri din interiorul acesteia. Au subliniat această realitate majoritatea istoricilor români, care s-au ocupat cu studierea acestei perioade istorice. Explicaţia o găsim cu mare uşurinţă în rolul fundamental pe care această instituţie l-a avut în istoria neamului nostru, constituindu-se într-un pilon principal, de la începuturile sale, în jurul căruia s-au format credinţa creştină şi limba română. Din aceste motive, apărarea acestei instituţii, cu toate drepturile sale, echivala pentru neamul românesc cu propria sa existenţă, iar pentru noii cuceritori cu necesitatea desfiinţării ei, prin germanizare şi rutenizare, conform dictonului latin *divide et impera*.

Nu este în intenţia noastră, în cadrul acestui material, să analizăm această vastă şi complexă problemă, care a fost făcută cu pertinenţă şi acribie de alţi autori[3]. În ceea ce ne priveşte, vom sublinia doar câteva aspecte legate de starea în care a fost adusă Biserica Ortodoxă din Bucovina în primii ani de stăpânire austriacă, care ne vor ajuta în demersul nostru.

După ce au fost desfiinţate majoritatea mănăstirilor şi schiturilor (cu excepţia mănăstirilor Putna, Sucevita şi Dragomirna), toate posesiunile averilor mănăstireşti, pământuri şi păduri, au format Fondul Religionar al Bisericii Greco-Orientale şi au fost trecute sub administraţia imperială a Vienei. Întinse moşii, aparţinând fostelor mănăstiri, au fost asaltate de coloniştii ruteni şi huţani, fiind cumpărate cu sprijinul nemijlocit al Vienei. Totodată, Biserica Greco-Catolică (Unită), reprezentându-i pe coloniştii slavi, era împinsă, tot mai evident, folosindu-se toate mijloacele, pe prima scenă religioasă a Bucovinei.

Aceste aspecte evidenţiau obiectivele Vienei cu claritate, fapt înţeles de întreaga populaţie autohtonă, indiferent de clasa socială căreia îi aparţinea. Din aceste motive, conştienţi de importanţa Bisericii Ortodoxe Române din Bucovina, clerici şi mireni şi-au unit eforturile pentru a-şi apăra fiinţa etnică, reprezentată prin Sfânta Biserică. Obiectivul principal al acestei lupte s-a constituit, de la început, în necesitatea reorganizării administraţiei averilor bisericii după vechile ei drepturi, oprirea procesului de slavizare a acesteia, prin infuzia masivă a rutenilor şi sârbilor ortodocşi din Imperiu, obţinerea autonomiei etnice a instituţiei şi transformarea

[3] Mihai Ia

BDD-A32891 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:48 UTC)

Episcopiei în Mitropolie a românilor din Bucovina. Evident, toate aceste obiective nu s-au conturat, cu toată claritatea, de la începutul noii stăpâniri. Ele au luat naştere treptat, în funcţie de realităţile vremii, desfăşurându-se pe mai multe etape. O astfel de etapă, dintre cele mai importante din evoluţia problemei menţionate de noi, a constituit-o momentul revoluţionar din 1848.

Declanşarea evenimentelor revoluţionare la Cernăuţi, în martie 1848, a dus la formarea Adunării Naţionale a Românilor din Bucovina, care a luat în dezbaterea sa aspecte din întreaga viaţă socială a provinciei. Din cadrul acestora, problema bisericii nu putea să lipsească.[4].

Ca urmare, din iniţiativa clerului român ortodox s-a constituit un comitet duhovnicesc, care avea misiunea de a pregăti un program al bisericii, cu toate obiectivele pe care această instituţie le avea de înfăptuit în etapa următoare. În acest sens, Comitetul duhovnicesc a organizat, în zilele de 15–17 mai 1848, o adunare la care au participat clerici şi mireni români, în cadrul căreia au fost discutate cele mai stringente probleme bisericeşti[5].

Acest eveniment, deosebit de important pentru existenţa Bisericii Ortodoxe Române din Bucovina, îl putem completa cu date noi, printr-un document inedit, pe care l-am depistat în arhiva suceveană. Este vorba despre o *Plenipotenţie vichilîc* (împuternicire juridică elaborată, la cerere, de un specialist în Drept), în copie, autentificată de autoritatea juridică a vremii, încheiată la Cernăuţi, în 16/28 mai 1848, fiind scrisă de un jurist al vremii, Demeter. Documentul a fost scris în două limbi: în limba română, cu alfabet chirilic, şi în limba germană.

Din document rezultă că, pe fondul desfăşurării Adunării organizate de Biserica Ortodoxă Română la Cernăuţi, a avut loc un eveniment cu urmări benefice pentru mişcarea naţională a românilor din Bucovina. Un grup de intelectuali bucovineni a luat iniţiativa de a-şi uni forţele cu biserica în realizarea obiectivelor naţionale. În acest sens, au constituit un Comitet revoluţionar, reprezentându-i pe mireni, a cărui structură de organizare nu ne este cunoscută, care urma să colaboreze cu Biserica Ortodoxă Română, prin intermediul Comitetului duhovnicesc. Simultan, au constituit un organism de control format din 25 de membri, care avea în structura sa şi doi teologi, preotul paroh Gheorghie Ianovici şi egumenul Dosothei Tişcovici, ceilalţi 23 reprezentând intelectualitatea românească din Bucovina, fapt care demonstrează, până la evidenţă, ataşamentul pe care aceasta îl avea faţă de Biserica Ortodoxă Română, convinsă fiind de rolul primordial al acestei instituţii în existenţa neamului românesc, dar şi de locul important pe care intelectualitatea, reprezentându-i pe mireni, îl deţinea în lupta pentru apărarea fiinţei etnice a românilor din Bucovina: rectorul Universităţii din Cernăuţi, Dimitrie Bendela (magistrat de origine aromână), profesor Ioan Calinciuc, profesor Constantin Popovici, profesor Vasile Ianovici, profesor Iacov Borobchievici, Spirit Vlajievici, Ilarion Hacman, Vasile Prodan, asesor

[4] Vezi pe larg problema Revoluţiei din 1848 în Bucovina, în *ibidem*, p. 368–416.
[5] *Ibidem*,

BDD-A32891 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:48 UTC)

Dimitrie Procopovici, Ioan Ţurcanovici, Teodor Vasilovici, Dimitrie Cozub, Lazăr Grigorovici, Ioan Mandaşevechi, Nicolae Tomiuc, Athanasie Tarnavechi, Ioan Nosievici, Dimitrie Şeleschi, Dimitrie Semaca, Ioan Ilasievici, Alexander Ciupercovici, Ştefan Goreţchi, Leon Vorobchievici, actuar (specialist în domeniul financiar şi statistic), Ştefan Nichiforovici[6].

Aceşti intelectuali, din ambele organisme revoluţionare constituite, aparţineau unei grupări importante din Bucovina, cu un rol de adevărat artizan al luptei revoluţionare, având în vedere că, în plină desfăşurare a Adunării bisericeşti, a luat decizia de a constitui un comitet, căruia i-au acordat puteri discreţionare, ce urma să-i reprezinte pe lângă Comitetul duhovnicesc, conlucrând, totodată, cu acesta pentru binele neamului românesc din Bucovina. Afirmaţia nu este exagerată, având în vedere atribuţiile acestui organism, aşa cum sunt menţionate în documentul analizat de noi.

Spre exemplificare, Comitetul mirenilor cernăuţeni primea din partea artizanului său „deplina şi nehotărmurita putere de a alcătui, în numele lor, petiţii, de a propune reforme în trebile bisericeşti vremii amăsurate, de a le ţine loc în putere[a] dreptăţii şi a să înfăţoşa pentru ii [ei, n. n. – A. P.) la tractarisirile trebilor bisericeşti. Aşijderea, şi toate a le direge într-acel chip ce are favorisitoare influenţă asupra deşteptării sâmţământului religios şi asupra sporirei binelui bisericesc"[7].

Nu cunoaştem, din alte surse documentare, acţiuni concrete ale acestui Comitet. Să fie acest organism revoluţionar acelaşi cu cel menţionat sub numele de Comitetul de acţiune, aflat sub conducerea fraţilor Hurmuzachi, care a organizat, în 20 mai 1848, o nouă Adunare Naţională la Cernăuţi[8]? Ar fi posibil, având în vedere că adunarea menţionată, formată în exclusivitate din mireni, a dezbătut problemele vitale ale Bucovinei, care vor constitui fundamentul viitorului program revoluţionar, numit *Petiţia Ţării*[9]. Să mai adăugăm că, în etapele viitoare ale luptei mirenilor bucovineni pentru drepturile Bisericii Ortodoxe Române, fraţii Hurmuzachi nu vor lipsi, după cum am avut prilejul să arătăm în alte împrejurări[10].

Redăm în Anexă[11], *in extenso*, documentul inedit, în transpunerea alfabetului latin, mulţumind şi pe această cale, într-o manieră consacrată, arhivarilor ieşeni Virginica Isac şi Arcadie Bodale, pentru sprijinul acordat în tălmăcirea făcută cu atâta acribie profesională, specifică cercetătorilor moldoveni.

[6] Serviciul Judeţean al Arhivelor Naţionale Suceava (în continuare se va cita: S.J.A.N.S.), Colecţia de documente, Fond nr. *35*, Pachetul XII, documentul 22, f. 1.

[7] *Ibidem*, f. 1, 1 verso.

[8] Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 379.

[9] *Ibidem*, p. 379–382.

[10] Anghel Popa, *Două documente inedite despre fraţii Gheorghe şi Alexandru Hurmuzachi*, în „Revista istorică", Bucureşti, s. n., nr. 5–6, septembrie – decembrie 1999, p. 529–532.

[11] S. J. A. N. S., Colecţia de documente, Fond nr. *35*, Pachetul XII, documentul 22, f. 1, 1 verso. Textul în

BDD-A32891 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:48 UTC)

ANEXĂ

Copia vidimata [autentificată, n. n. – A. P.]

Ad. 662 ½ ex. 849

Plenipotenţie vichilîc

Jos iscăliţii adeveresc prin aceasta, a lor proprie iscălitura, cum că ii [ei, n. n. – A. P.], comitetului, ce din mijlocul său singuri şi l-au ales, aflători din următoarele mădulari, aceşti de la iscăliţii aleşi mădulari sus pomenitului comitet, sunt următorii: d[umnealui] prof[esorul] Ioan Calinciuc, dum[nealui] prof[esorul] Popovici Constantin, d[umnealui] Spirit Vlajievici, d[umnealui] prof[esorul] Vasile Ianovici, d[umnealui] retor[ul] Bendela, d[umnealui] Ilarion Hacman, d[umnealui] par[ohul] Gheorghie Ianovici, d[umnealui] prof[esorul] Iacov Borobchievici, d[umnealui] Vasile Prodan, d[umnealui] igumen[ul] Dosothei Tişcovici, d[umnealui] asesor Dimitrie Procopovici, d[umnealui] Ioan Ţurcanovici, d[umnealui] Teodor Vasilovici, d[umnealui] Dimitrie Cozub, d[umnealui] Lazar Grigorovici, d[umnealui] Ioan Mandaşevechi, d[umnealui] Nicolai Tomiuc, d[umnealui] Athanasie Tarnavechi, d[umnealui] Ioan Nosievici, d[umnealui] Dimitrie Seleschi, d[umnealui] Dimitrie Semaca, d[umnealui] Ioan Ilasievici, d[umnealui] Alexander Ciupercovici, d[umnealui] Ştefan Goreţchi, d[umnealui] Leon Vorobchievici, actuar d[umnealui] Ştefan Nichiforovici, dau deplina şi neţărmurita putere de a alcătui, în numele lor, petiţii, de a propune reforme în trebile bisericeşti vremii amăsurate, de ale ţâne loc în putere[a] dreptăţii şi a se înfăţoşa pentru ii la tractarisirile trebilor bisericeşti.

Aşijdere, şi toate a le direge într-acel chip ce are favorisitoare influenţă asupra deşteptării sâmţământului religios şi asupra sporirei binelui bisericesc. Dând noi întreaga încredinţare [a] noastra[ă] totului comitet, de a lucra în numele nostru, iscălim noi acest uric, sub chiemarea ajutorului celui ceresc, această plenipotenţie iscălim noi, cu acea adaogere ca încheierile sesielor prin mărimi, t[o]ate votumelor să să facă şi noao cunoscut, să să facă.

Cernăuţi, la 16/28 mai [1]848,
Demeter

BDD-A32891 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:48 UTC)